

Acesta este un Manuscris Acceptat pentru *Calitatea Vieții*. Poate suferi modificări pe parcursul procesului de editare.

RECENZII

OLGA PENINA, *Regional mortality disparities in the Republic of Moldova*, Centrul Editorial-Poligrafic Medicina, Chișinău, 2022

Monografia „*Regional mortality disparities in the Republic of Moldova*” („*Disparitățile regionale ale mortalității în Republica Moldova*”) reprezintă o lucrare științifică care se remarcă prin importanță, datorată abordării sale complexe a mortalității populației Republicii Moldova și prezentării cauzelor ce o influențează, diferențiat la nivel regional. Actualitatea deosebită a temei este evidențiată pe de o parte prin realitatea proceselor demografice din Republica Moldova al căror traseu este influențat și de tendințele mortalității: timpul rapid de îmbătrânire a populației, sporul natural, reproducerea populației; iar pe de altă parte prin noutatea științifică adusă în domeniu prin analiza și prezentarea detaliată a disparităților teritorial-regionale ale mortalității populației Republicii Moldova, componentă care nu a fost supusă mare de serii de date pe cauze de deces, grupe de vârstă diferențiat pe bărbați și femei și acuratețea acestora prin aplicarea metodelor utilizate în domeniu pentru a corecta datele și exclude problemele legate de calitatea datelor statistice naționale. Analiza extinsă în baza a două liste de cauze de deces propuse de autoare, și anume o listă scurtă – raportată la șapte grupuri largi de cauze de deces; și una extinsă – care include 15 elemente, permite o percepere mai clară a particularităților teritoriale ale mortalității în Republica Moldova, a discrepanțelor și conexiunilor interregionale.

Analiza comprehensivă a disparităților regionale ale mortalității din Republica Moldova se remarcă în lucrare printr-un arsenal bogat de date, conectat și la Recensământul populației din 2014 cu referire la populația cu reședință obișnuită, și prin complexitatea demersului metodologic aplicat în ajustarea datelor, codificarea cauzelor de deces, standardizarea ratelor de mortalitate, elaborarea tabelelor prescurtate de mortalitate și a tiparelor de mortalitate în dimensiune geografică. Totodată, este de apreciat analiza volumului mare de serii de date pe cauze de deces, grupe de vârstă diferențiat pe bărbați și femei și acuratețea acestora prin aplicarea metodelor utilizate în domeniu pentru a corecta datele și exclude problemele legate de calitatea datelor statistice naționale. Analiza extinsă în baza a două liste de cauze de deces propuse de autoare, și anume o listă scurtă – raportată la șapte grupuri largi de cauze de deces; și una extinsă – care include 15 elemente, permite o percepere mai clară a particularităților teritoriale ale mortalității în Republica Moldova, a discrepanțelor și conexiunilor interregionale.

Republica Moldova este încă în urma țărilor occidentale care au progresat mult la capitolul asigurarea unei vieți longevive în stare de sănătate bună a populației, ceea ce presupune un sistem de sănătate integrat orientat pe obiective majore precum creșterea calității potențialului uman și asigurării unei societăți durabile. Prin rezultatele studiului amplu realizat de doamna Olga Penina și prezentate în lucrare, autoarea oferă de fapt un instrument important pentru sistemul de sănătate publică în a delimita domeniile deficitare și a seta acțiuni viabile pentru depășirea crizei de sănătate a populației. Autoarea prezintă o analiză a mortalității bazată pe dovezi, în care se demonstrează că, deși țara este mică și are un număr mic de populație, există disparități geografice în cauzele de deces, inclusiv diferențiat pe grupe de vârstă și gen; o traiectorie diferită a tranziției de sănătate care reflectă disparitățile de mortalitate interregionale.

Lucrarea are o structură complexă, cu componente bine definite în cadrul celor patru capitole și un traseu de analiză logică, integrat cu tabele, grafice și diverse hărți ce contribuie la parcurgerea ușoară a materialului prezentat. Autoarea adoptă un demers retrospectiv, pornind de la criza de sănătate a populației de la mijlocul anilor 60 ai secolului trecut care a afectat țările din fosta Uniune Sovietică, inclusiv Moldova; printr-o analiză comparativă evidențiază deosebirile și asemănările între tendințele mortalității după cauze specifice din țara noastră și țările vecine, Ucraina și România; argumentează instrumentarul aplicat în cercetare; stabilește și prezintă modelele regionale de mortalitate pentru toate cauzele de deces, delimitând corelația dintre diferențele interregionale ale speranței de viață la naștere și influența mortalității după principalele cauze de deces și în funcție de vârstă; grupează raioanele și identifică o tipologie regională a localităților după speranța de viață și intensitatea mortalității în funcție de cauze. Astfel, autoarea reușește să demonstreze prin date factuale

obiective că populația țării are o stare de sănătate precară, iar diferențele regionale ale mortalității se explică prin tiparele de mortalitate specifice vârstei și sunt dependente de gen. În final, lucrarea prezintă corelațiile teritoriale ale cauzelor specifice de deces și valorilor speranței de viață.

Constatările la care ajunge autoarea prin studiul comprehensiv realizat scot la suprafață diverse particularități și probleme raportate la sistemul național de sănătate: mortalitatea ridicată la vârsta de 45–64 de ani la femei și la 20–64 de ani la bărbați și respectiv speranța de viață mai mică; un rol important în diferențierea mortalității interregionale joacă trei mari grupuri de cauze de deces: boli ale sistemului digestiv, boli ale sistemului circulator și cauzele externe de deces în cazul bărbaților; intensitatea deceselor ca urmare a cirozei hepatice în regiunea de centru, accentuând impactul consumului periculos de alcool atât printre bărbați, câți și pentru femei ș.a.

Demararea Agendei 2030 și a Deceniului pentru îmbătrânire sănătoasă (2021–2030) declarat de către Organizația Mondială a Sănătății și Organizația Națiunilor Unite pune în fața țării provocarea de a investi în calitatea potențialului uman în primul rând printr-un sistem de sănătate rezilient și durabil. În acest context, lucrarea devine un ghid constructiv bazat pe date pentru factorii de decizie în determinarea acțiunilor necesare de implementat pentru ameliorarea sănătății populației Republicii Moldova, ajustarea sistemului de sănătate la specificul regional al cauzelor de deces, consolidarea sistemului de prevenire și de diagnosticare timpurie a bolilor, necesitatea măsurilor naționale anti-alcool și de promovare a modului de viață sănătos și activ ș.a.

Monografia prezintă un interes științifico-practic și poate servi drept sursă de referință pentru reprezentanții instituțiilor de resort (Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, ș.a.), administrației publice locale, instituțiilor sociale și medicale ș.a., precum și material informativ pentru cadre didactice, rezidenți, studenți și alte persoanele interesate.

Mariana Buciuceanu-Vrabie

Primit: 28.11.2022

Acceptat: 12.12.2022